

INNSPILL:

Jeg viser til e-post fra rektor, og sender herved inn noen betraktninger rundt valgt/ansatt rektor, samt et forslag. Med utgangspunkt i samme e-post oppfatter jeg at den sentrale utfordringen er hvordan prinsippet om akademisk frihet skal nedfelles i institusjonen, og hvordan institusjonen handler som organisasjon. Med utgangspunktet i innledningen til Lov om universiteter & høyskoler (min undrstrk.):

“Denne lov har som formål å legge til rette for at universiteter og høyskoler

- a) tilbyr høyere utdanning på høyt internasjonalt nivå.*
- b) utfører forskning og faglig og kunstnerisk utviklingsarbeid på høyt internasjonalt nivå.*
- c) formidler kunnskap om virksomheten og utbreder forståelse for prinsippet om faglig frihet og anvendelse av vitenskapelige og kunstneriske metoder og resultater, både i undervisningen av studenter, i egen virksomhet for øvrig og i offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv.”*

Hvordan denne friheten kan/skal manifesteres utover den faglige kompetansen som utøves internt—innenfor skolens rammer—er kanskje det egentlige spørsmålet.

Altså, en frihet som manifesteres i *handling* og ikke bare gjennom ord i møte med offentlig forvaltning, kulturliv og næringsliv. Skikken med valgt rektor er derfor en del av en større helhet som ikke bare har forvaltningsmessige sider.

Når departementet bruker ord som ‘grundigere’ og ‘mer åpne’ f.eks. om rekrutteringsprosesser må vi spørre «grundigere og mer åpne *for hvem?*» Det går et skille mellom departementsinnsyn og demokratisk innsyn fordi sistnevnte ikke har et departementsapparat bak seg og vil nødvendigvis måtte operere med ganske andre effektivitetskrav enn det som er tilfellet med et departement.

Her tenker jeg på effektivitet som defineres både av at mennesker som er engasjerte—profesjonelt, faglig eller politisk—skal ha reell tilgang til informasjonen de vil søke i, med kostnader i tid og innsats som står i forhold til verdien av det de slik finner. Slik at effektiviseringsbegrepet jeg har i tankene her er kommunikativt. Slik at forholdet mellom innsats og verdi er *forholdsmessig* (slik sett demokratisk).

Jeg tror at ansatt rektor vil virke effektiviserende fra et departementssynspunkt—v/ at modellen ligger tettere opp til linjeorganisering enn én som nettopp markerer institusjonens grenser, som systemet med valgt rektor gjør. Skolen har en autonomi som en *forvalter* i offentlig sektor. Spørsmålet er hva denne autonomien handler om, dersom den ikke skal reduseres til en *forvaltningsmessig* autonomi.

For ‘mannen i gata’ som er interessert i KHiO er det en mengde andre sider ved skolens virksomhet som kommer *før* de forvaltningsmessige. ‘Mannen i gata’ vil være interessert i de bredere aspektene ved hvordan KHiO handler som *vitenskapelig universitet* på området kunst—altså på høyeste inter-/nasjonale nivå—og altså en institusjon som defineres i første rekke av sin faglige virksomhet.

I enkelte saker vil ‘Mannen i gata’ også kunne interessere seg for hvordan (og

selvsagt hva) skolen forvalter, og skal ideelt sett kunne sette seg inn i dette forholdsvis enkelt. Dvs. hva som er forholdet mellom *hva som utvikler seg over tid*, og de *repetitive* aspektene ved skolens virksomhet, for å bruke et begrepspar fra innledningen til Gilles Deleuze's bok fra 1968 *Forskjell & gjentakelse* (min overs.).

Det er disse to aspektene som *i sum* må være effektive; ikke bare departementalt effektive, men også demokratisk effektive. Slik at utfordringen vi tenkelig står overfor er å få disse to effektivitetskravene til å konvergere mest mulig (og med antakelsen at det er lite realistisk at de noen sinne vil konvergere fullstendig): dette er trolig et godt argument for 'delt ledelse' etter dagens modell.

Dersom skolen allikevel skulle gå inn for valgt rektor vil det i realiteten innebære en forflytning av 'delt ledelse'—fra at vi har delt ledelse innomhus (v/ rektor og direktør), til at vi har delt ledelse mellom rektor og styre (dvs. i utkanten av organisasjonen). Slik at det vi nå ser på rektor-nivå kan meget gjerne være en forlengelse av en utvikling som har pågått i lengre tid.

Da tenker jeg på det som tidligere var professorembetet—en embedsmann er oppnevnt av kongen i statsråd—til å bli definert av staten på tjenestemannsnivå. Påstanden ihht. lovverket er at dette ikke vil gjøre utslaget på det faglige nivået; siden det fremgår av lovens bokstav (igjen fra Lov om universiteter & høyskoler) hva som kvalifiserer til en professorstilling:

“Stillingsbetegnelsen professor kan bare benyttes om stillinger på høyeste vitenskapelige eller kunstneriske nivå ved universiteter og høyskoler som har akkreditering som institusjon eller for enkeltstudier etter denne lov.”

Slik at det som er arven fra det tidligere professorembetet er synlig i lovverket ved at det er den eneste stillingsbetegnelsen som nevnes/defineres i Lov om universiteter og høyskoler. Lovens kraft vil dermed henge på institusjonens autonomi, og dens reelle mulighet til å argumentere for og skape forståelse for prinsippet om akademisk frihet. Spørsmålet er om vi står ved et slikt veiskille.

Det er trolig ikke en overdrivelse å hevde at få/ingen av historiens store gjennombrudd—verken på vitenskapens eller på kunstens område—har vært styrt: verken fra statlig hold (ovenfra) eller fra markedskreftene (nedenfra). Gjenparten er at den typen forskning som er bestilt av stat og marked, neppe vil komme med de store gjennombruddene som kan påvirke vårt verdenssyn.

Nå er det vel ikke noen som går fullt så langt ennå, men det er litt som med universitetenes frie stilling—og professorembetet—at verdien av den friheten vi skal ha er blitt i langt større grad *nominell*. Da er spørsmålet hva vi kan foreta oss, i den aktuelle situasjon, for å *bygge* friheten snarere enn å anta at friheten er noe vi mennesker har bare vi blir overlatt til oss selv, og får jobbe på i fred.

Sentralt i denne diskusjonen vil selvfølgelig være *forskning*. Hvordan kan vi bygge frihet gjennom forskning, og i en viss forstand bruke forskning som et

organisasjonsverktøy *uten* (mrk!) å byråkratisere den? Dette er ikke bare et sentralt spørsmål, men handler også om en sensitiv fase som skolen står midt i etter at KHiO har klart å integrere seg som universitet m/PhD.

Integrasjonsprosessen som KHiO er et barn av har ikke vært på langt nær enkel, og utgangen som universitet m/PhD er kronen på verket. Det er viktig å ikke kaste ut barnet med badevannet. Det er en PhD som er et barn av denne skolen som vil være avgjørende for om motstanden mot ytterligere sammenslåinger skal ha båret sine frukter: og særlig i Det herrens år 2018 (200-års jubileet).

Det som gjør oss sårbare er at vi skal utvikle en PhD ved en vitenskapelig høgskole der svært få har en PhD, og enda færre har en kunstnerisk PhD. Det kan bety—og betyr vel allerede—at vi kan merke et press fra fagmiljøer der mange/alle har en PhD, om hva dette kan/skal handle om. De aller fleste av disse er ukjente—eller uvitende—om skolens historikk inn i dagens situasjon med KUF-PhD.

Jeg tror derfor det er verdt å ta med seg at det, under vårens KUF-uke 23-26. januar, fremkom 3 ulike synspunkter på hvordan forholdet mellom kunst og forskning kan kategoriseres under den nye paraplyen: 1) kunst-forskning [art-research]; 2) kunstner-forskning [artist-research]; 3) artistic research [kunstneriske metoder anvendt på eksisterende, nye og spirende forskningsoppgaver].

Den første (1) tar utgangspunkt i en prøvd arbeidsdeling mellom kurator og teoretiker i fremstillingen & forvaltningen av rom-for-kunst. Den andre (2) tar utgangspunkt i samarbeid mellom kunstner og teoretiker og målsetter seg endringer/nyskaping i kunstnerisk praksis. Den tredje (3) vil gå utover etablerte faglige rom og manifestere seg gjennom innhold som tilhører andre fagdomener.

I utgangspunktet er det lett å tenke at vi vil nyte godt av et slikt mangfold, med sikte på å etablere en god økologisk balanse mellom dem som en slags “spirebase” for skikken vi utvikler over tid, i og fra vårt eget fagmiljø. Men så snart vi har heist flagget som vitenskapelig høgskole m/PhD er rekken av aktører som har vilje og makt til å definere mye større enn vårt eget mannskap fra skolen.

Derfor tror jeg at det er betimelig at vi går litt i oss selv for å finne ut av hvor vår egen kjerne ligger, og slik bruke vår egen definisjonsmakt til å seile inn i det nye farvannet som vil åpne seg for oss i tiden fremover. Dette—sammen med effektiviseringskravet fra KD mht. administrasjon—burde være tilstrekkelig for å overbevise mange (nok) om at valgt rektor er beste alternativ for oss p.t..

Det vil rett og slett bli ekstremt viktig å kjenne historikken, prosessen og det nye territoriene som er i ferd med å avtegne seg. Som fagperson holder jeg en knapp på alternativ (3)—selvom jeg sympatiserer med (2) og følger interessert med i (1)—fordi det tar utgangspunkt i hva vi—altså kunstnere og teoretikere—kan få til sammen, mht. til å handle utover institusjonens grenser.

Slik at strategien vil da bestå i a) *konsentrasjon* for å b) *nå lengre ut*: en midten-og-ut

(middle-out) strategi. Jeg synes at det eksisterende strategidokumentet faktisk inviterer til nettopp dette (og faktisk også loven, ihht. ovenstående ordlyd). Vi skal nå de etablerte kunstarenaene/scenene og praksisene, men vi skal også åpne nye rom. Vi skal ta tak i etablert diskurs, men skal også punktere nytt innhold.

I mangel av et bedre ord: vi skal produsere et overskudd som er hjemløst og på reise ut i verden, med utgangspunkt i det samfunnsoppdraget og verdigrunnlaget som vi er satt til å skjøtte som spesialisert institusjon viet praktiske studier. Det er på dette grunnlaget at jeg setter noen alvorlige spørsmålstegn ved følgende passus i styresaken S-sak tt-18 (forskerforbundets høringsuttalelse):

«I høringsnotatet fremholdes det også at: 'En ansatt rektor vil etter departementets syn ha større legitimitet sett utenfra', samt at tilsetting av rektor vil føre til mer 'åpne rekrutteringsprosesser'»

Dette er en ganske dramatisk uttalelse i høringsnotatet det her siteres fra, siden det innebærer at en valgt rektor vil ha mindre legitimitet sett "utenfra". Dette er en passus som bør dekonstrueres, med utgangspunkt i følgende paradoks: i) dersom en ekspert har et for godt kjennskap til *domenet* står hennes/hans kunnskap overfor et habilitetsproblem; ii) eksperten er avhengig av et slikt kjennskap.

Vi kjenner dette spørsmålet godt: skal faglig-administrative ledere ha en ekspertise som rent faktisk fungerer som en nøkkel til det de skal bestyre, eller kan faglighet i ledelse defineres som et generisk domene (der forbindelsen til ekspertisen er løs og/eller, i noen tilfeller, fraværende). Slik at det som dermed kan bli et slags sluttspørsmål er: hvordan organiserer vi ekspertisen om KHiO v/KHiO.

Dersom vi fikk en ansatt rektor ville hun/han trolig være helt avhengig av en slik ekspertise. Men det ligger mer an til at denne ekspertisen vil være mer på "vippen" mot det faglige, om vi har en valgt rektor, nettopp fordi fagligheten er nærmest en *premiss* for ordningen med valgt rektor. Altså fagligheten i forhold til de domene vi har "på huset", som er de som blir sett 'utenfra'.

Vi må derfor sørge for at spriket mellom den faglige og den forvaltningsmessige legitimitet ikke blir altfor stort, hvilke jeg vil tro er en del av de «spagatøvelsene» som rektorembetet vesentlig består i. Jeg tror at konsolidering rundt egen organisasjon er nødvendig i overgangen til vitenskapelig høyskole m/PhD. Og jeg tror at rektor trenger en basis i professorkollegiet og ikke bare i dekanatet.

Rektoratet er noe man etterhvert har tatt tak i fra politisk-departementalt hold etter at det akademiske kollegium ble nedlagt i 2003, og etter at professorstillingen ble nedlagt som embedsmannsstilling (på linje med politijurister og prestestillinger; mens byråkrater fra byråsjef og opp er embedsmenn). Mao. man har systematisk utdefinert den akademiske frihetens reelle muligheter.

Dersom vi kan vise at også kunstens og kunnskapens reelle muligheter ligger her—som er samfunnsoppdraget enten man ser det fra myndighetenes- eller menigmanns hold—så vil den årelange politiske prosessen jeg viser til ovenfor være

kontradiktorisk i forhold til sitt formål. Og mange vil vel hevde at det påligger myndighetenes politikk et ansvar for ikke å være kontradiktorisk.

Jeg tenker derfor at med vår *nye frie stilling*—som ikke-sammenslått vitenskapelig høyskole som kan utvikle vår egen PhD—så er det viktig å handle før det blir for sent. Det er mange nok som ser på friheten som en kostnad. Vi er pålagt å se på den som en mulighet. Begynner vi å se på universitetenes og høyskolenes frie stilling som en kostnad så har vi tapt.

Det er ingenting som hindrer oss i å etablere et *kollegium* ved KHiO som en ressurs i etableringen av KHiO som vitenskapelig høyskole med PhD. Grunnen til at jeg foreslår at et slikt kollegium er på professornivå er fordi det er ennå få av oss som har en PhD, og at det er lettere å manifestere nivået vårt kollektivt (jf, legitimitet for utenverdenen) enn når vi handler mer individuelt.

Et symptom på det siste er jo dette brevet et eksempel på. Vi my fylke oss rundt diskusjoner av dene typen. Jeg tror forøvrig vi mangler dette nivået i vår organisasjonsmodell—dvs. en operativ enhet som manifesterer styrken i midten av organisasjonen—som et matriseaspekt ved organisasjonen forøvrig: her forstått som et tverrgående forbindende element.

Jeg tror det vil bli lettere å argumentere for delt ledelse dersom den gjenspeiles i resten av organisasjonen, med tilknytningen til forskning som et sammenbindende fokus. Dets rolle blir ikke å diskutere økonomi & budsjett, men å sette agendaen: a) hva har vi oppnådd; b) hva kan det bli ut av det?; c) hva er det vi allerede er i gang med som vi dermed vil dyrke videre.

Dette er mitt innspill. Dersom KHiOs ledergruppe får en gjenpart i et professorkollegium vil vi ha manifestert—innenfor vår egen organisasjon—det samme forholdet som vi har innenfor 'delt ledelse', slik at organisasjonsmodellen er konsistent med ledelsesmodellen. Jeg vil hevde at den ikke er det idag. Og derfor kommer jeg med dette innspillet, som jeg håper går i en konsoliderende retning.

Theodor Barth
(06.04.2018)